

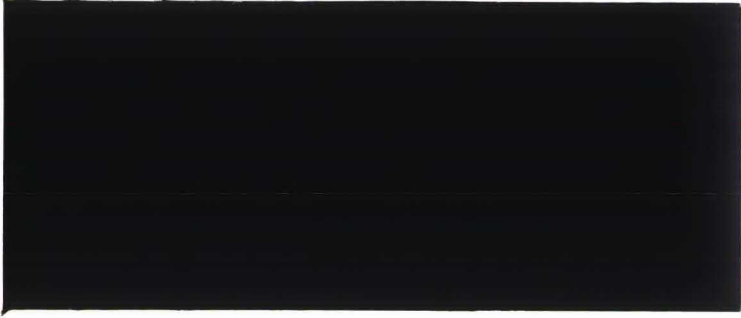
CBM
R

UNIVERSITY
DELEKE
UNIVERSITEIT
BRABANT

POSTBOX 90153
5000 LE TILBURG
THE NETHERLANDS

7626
1988
340

DEPARTMENT OF ECONOMICS
RESEARCH MEMORANDUM

7626
88
340

K. H. C.
BIBLIOTHEEK
T. B. B. U. R. G.

**KWANTIFICERING VAN OMBUIGEN EN
BEZUINIGEN OP COLLECTIEVE UITGAVEN**

Drs. F.G. van den Heuvel
Drs. M.P.H. de Vor

FEW 340

F 12
12
12

(Research Memorandum FEW)

KWANTIFICERING VAN OMBUIGEN EN BEZUINIGEN OP COLLECTIEVE UITGAVEN 1977-
1990

door drs. F.G. van den Heuvel en drs. M.P.H. de Vor

juli 1988

Inhoudsopgave	pag.
Par. 1 Inleiding	1
Par. 2 Begrippen en periodisering	2
Par. 3 Ombuigingen gekwantificeerd	5
Par. 4 Bezuinigingen gekwantificeerd	9
Par. 5 Conclusies	17
Bijlage A	18
Bijlage B	22

KWANTIFICERING VAN OMBUIGEN EN BEZUINIGEN OP COLLECTIEVE UITGAVEN 1977-1990*

Par. 1 Inleiding

In deze studie worden allereerst de in de titel voorkomende begrippen ombuigen, bezuinigen en collectieve uitgaven gedefinieerd, alsmede de gekozen periode en nadere onderverdeling in subperioden verantwoord (par. 2). Vervolgens wordt aangegeven hoeveel er in de periode 1977-1990 is (zal worden) omgebogen en bezuinigd op de collectieve uitgaven (par. 3 en par. 4). Ten slotte worden enige conclusies vermeld (par. 5).

Daarbij zij opgemerkt dat niet wordt ingegaan op de oorzaken en de gevolgen van ombuigingen en bezuinigingen. Dat zou in hoofdzaak een politologische, respectievelijk macro-economische analyse noodzakelijk maken en dat valt buiten het bestek van deze studie. Wij beperken ons hier tot het weergeven van de gevonden resultaten en het plaatsen van enkele kanttekeningen daarbij.

* Wij danken drs. G.W.J.M. Linssen voor zijn commentaar en voor het verstrekken van aanvullend cijfermateriaal.

Par. 2 Begrippen en periodisering

Blijkens de Miljoenennota 1988 (p. 271) verstaat het Ministerie van Financiën onder ombuigen: "Beleidsmatig geïnduceerde verlagingen van de collectieve uitgaven en verhogingen van de niet-belastingontvangsten zonder collectieve-lastenkarakter. Voor deze mutaties vormen de ontwikkelingen bij ongewijzigd beleid (de meerjarenramingen) het ijkpunt. Een ombuiging op bijvoorbeeld de uitgaven in enig jaar kan daarom heel wel samengaan met een stijging van de uitgaven ten opzichte van het voorafgaande jaar."

Dat het Ministerie van Financiën ombuigingen opvat als een vermindering van de netto-uitgaven ten opzichte van een toekomstig uitgavenpad, dat is opgesteld onder de veronderstelling van ongewijzigd beleid, is begrijpelijk. Door rekening te houden met ongewijzigd beleid meet men immers de beleidsinspanningen (in termen van te nemen maatregelen) die een kabinet dient te leveren op het terrein van de openbare financiën.

Opgemerkt zij dat de hantering van het ombuigingsbegrip en de kwantificering ervan met de nodige voorzichtigheid dient te gebeuren. Zo geldt in de eerste plaats dat het vergelijken van ombuigingsbedragen uit verschillende kabinetsperioden niet zonder meer mogelijk is. Dat wordt niet zozeer veroorzaakt door uiteenlopende prijsniveau's, daarvoor kan nog wel gecorrigeerd worden, maar vooral door het feit dat het karakter van meerjarenramingen in de loop der tijd aanzienlijk is veranderd. In de tweede plaats moet men oppassen voor dubbeltellingen. Meermalen zijn namelijk ombuigingen van het ene kabinet door geschoven naar een volgend kabinet. In de derde plaats lijkt het zinvol om alleen die ombuigingen mee te nemen die algemeen van aard zijn en die bovendien een structureel karakter dragen: ombuigingen binnen de begroting in verband met specifieke compensaties worden zodoende niet meegenomen, evenmin als ombuigingen die incidenteel zijn (in de zin van geen structurele doorwerking). In de vierde plaats is het van belang om een onderscheid aan te brengen tussen voorgenomen en gerealiseerde ombuigingen. Het zal namelijk blijken dat kabinetten herhaaldelijk hun voornemens inzake ombuigingen slechts ten dele realiseerden.

Onder bezuinigen verstaan wij het verlagen van de collectieve uitgaven ten opzichte van de voorafgaande subperiode. Het ijkpunt is dus nu niet het toekomstige uitgavenniveau bij ongewijzigd beleid, maar het uitgavenniveau aan het eind van de vorige subperiode. Bezuinigen vergt niet altijd maatregelen, een exogene ontwikkeling kan ook leiden tot een daling van de collectieve uitgaven ten opzichte van een vorige subperiode. Als zodanig gebruikt het Ministerie van Financiën het begrip bezuinigen dan ook niet.

Voor zover bezuinigingen betrekking hebben op miljarden guldens, is er sprake van bezuinigen in absolute zin. Vanzelfsprekend kunnen deze bezuinigingen ook gerelateerd worden aan het nationale inkomen, hetgeen aangeduid kan worden als bezuinigen in relatieve zin.

Corrigeert men de bovenstaande bezuinigingsbegrippen voor de prijsontwikkeling, dan spreken wij van reële bezuinigingen.

Een zinvolle verfijning is voorts de introductie van het begrip bezuinigen op niet-rente-uitgaven. Als gevolg van de omvangrijke schuldfinanciering in het recente verleden zitten wij namelijk nu en in de nabije toekomst met aanzienlijke rentelasten opgescheept die, gelet op de doelstellingen van stabilisatie van de collectieve lastendruk en reductie van het feitelijk financieringstekort, ertoe leiden dat de collectieve uitgaven exclusief de rentelasten (pro tanto) worden weggedrukt.

Aangezien het cijfermateriaal dat we nodig hebben voor de uit te voeren rekenexercities in de paragrafen 3 en 4 (hoofdzakelijk) wordt ontleend aan de Miljoenennota's, ligt het voor de hand de begrippen en indelingen die daarin worden gebruikt als uitgangspunt te nemen. Aldus wordt onder collectieve uitgaven verstaan de som van de uitgaven van het rijk, van de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) en van de sociale verzekeringsfondsen (SV).

In het ombuigingsjargon wordt evenwel niet deze organisatorische driedeling gehanteerd maar een beleidsmatige vierdeling: arbeidsvoorwaarden collectieve sector (AV), sociale zekerheid (SZ), volksgezondheid (V) en rijksbegroting in enge zin (RB; uitgaven van het rijk en begrotingsfondsen voor zover deze niet vallen onder één van de eerder genoemde ombuigingscategorieën).

Bij de kwantificering van de ombuigingen wordt alleen van deze indeling naar beleidsterreinen gebruik gemaakt. Bij de kwantificering van

de bezuinigingen op de collectieve uitgaven zal eerst worden nagegaan in hoeverre deze zijn neergeslagen bij de respectievelijke subsectoren. Vervolgens wordt aangegeven in welke mate bepaalde collectieve uitgaven, ingedeeld naar economische categorieën (met de rentelasten als aparte uitgavencategorie), door de bezuinigingen zijn getroffen

Voor het eerst zijn door het kabinet Biesheuvel in de Miljoenennota 1973 uitgavenverlagingen voorgesteld ten opzichte van meerjarenramingen. Deze ombuigingsplannen zijn evenwel niet door het kabinet Den Uyl overgenomen. De ombuigingen die dit kabinet aan het einde van zijn regeringsperiode neerlegde in de 1%-nota, zijn echter wel verwerkt door het daarop volgende kabinet Van Agt I in Bestek '81. Vandaar dat de periode waarvoor de ombuigingen en bezuinigingen op de collectieve uitgaven onderzocht worden, loopt vanaf 1977 tot en met 1990.

Deze periode kan worden onderverdeeld in drie subperiodes, die vrijwel samenvallen met de verschillende kabinetten. De eerste subperiode komt overeen met de kabinetten Van Agt I, II en III (1977-1982). De tweede subperiode betreft het kabinet Lubbers I (1983-1986) en de derde subperiode het kabinet Lubbers II (1987-1990).

De kabinetten Van Agt I, II en III hebben getracht ombuigingen te effectueren die achtereenvolgens bekend staan onder de namen Miljoenennota 1979 (ombuigingen op basis van Bestek '81), Operaties 1980, 1981 en 1982 en Miljoenennota 1981 en 1982.

Het kabinet Lubbers I heeft in 1983 eerst de ombuigingen die stamden uit het interimkabinet Van Agt-Terlouw doorgevoerd. Vervolgens heeft deze regering omgebogen volgens een regeerakkoord dat betrekking had op de jaren 1984, 1985 en 1986. Daarnaast is compensatie gezocht voor overschrijdingen.

Het kabinet Lubbers II buigt ook om conform een regeerakkoord, dat de jaren 1987 tot en met 1990 bestrijkt, en heeft eveneens de intentie overschrijdingen te compenseren.

Par. 3 Ombuigingen gekwantificeerd

In tabel 1 zijn de ombuigingen op de collectieve uitgaven voor de drie onderscheiden subperiodes volgens de beleidsmatige vierdeling in kaart gebracht. Onder de aanduiding van de subperiode zijn de namen vermeld waaronder de ombuigingen bekend staan. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen voorgenomen en gerealiseerde ombuigingen. Helaas konden de realisaties voor wat betreft de rijksbegroting in enge zin en de arbeidsvoorwaarden collectieve sector ten tijde van de kabinetten Van Agt I, II en III niet worden achterhaald. Ook de ombuigingen die het kabinet Lubbers II aan het einde van de kabinetsperiode gerealiseerd zal hebben, kunnen op dit moment uiteraard nog niet worden vastgesteld.

Vergelijkt men de voorgenomen en gerealiseerde ombuigingen op het terrein van de sociale zekerheid en de volksgezondheid in de eerste twee subperiodes, dan blijkt dat de kabinetten Van Agt I, II en III ongeveer de helft van hun voornemens daadwerkelijk realiseerden, terwijl het kabinet Lubbers I nagenoeg alle ombuigingsvoorstellen doorvoerde. Wat de voorgenomen en gerealiseerde ombuigingen op de rijksbegroting in enge zin en op de arbeidsvoorwaarden collectieve sector betreft, nemen wij voorshands aan dat de ombuigingsvoorstellen onder Van Agt slechts (zeer) ten dele zijn doorgevoerd, terwijl vaststaat dat het kabinet Lubbers I ook hier nagenoeg alles heeft gerealiseerd van wat men zich had voorgenomen.

Dit in het oog springende verschil is naar ons idee niet zozeer terug te voeren op procedurekwesties en besluitvormingsculturen, maar op de kiezers: deze waren in de eerste subperiode nog niet toe aan een krachtig ombuigingsbeleid, in de tweede subperiode was dat (kennelijk) wel het geval.

In tabel 2 zijn de voorgenomen ombuigingen per categorie en per subperiode gesommeerd. Voorop gesteld zij dat aan het totaalbedrag aan ombuigingen over de gehele periode ad 90 miljard alleen illustratieve betekenis kan worden toegekend. Als we dit bedrag vergelijken met de feitelijke omvang van de collectieve uitgaven in 1976 ad 132 miljard en met de te verwachten feitelijke omvang van de collectieve uitgaven in 1988 ad 251 miljard (ver-

gelijk Bijlage A), dan wordt het beeld bevestigd dat de beleidsvoorbereiding in de beschouwde periode (1977-1990) in het teken heeft gestaan (staat) van ombuigen.

Kijkt men naar de totalen van de voorgenomen ombuigingen in de drie subperiodes, dan valt op dat het tweede kabinet Lubbers tot nu toe aanzienlijk minder van plan is om te buigen dan het eerste kabinet Lubbers en de kabinetten Van Agt: 20 miljard tegenover respectievelijk 36 en 35 miljard.

Bij de verdeling van de voorgenomen ombuigingen over de vier beleidsterreinen is het opvallend dat onder Lubbers I het voorgenomen ombuigingsbedrag op de rijksbegroting in enge zin ongeveer overeen kwam met die in de sfeer van de arbeidsvoorwaarden collectieve sector en van de sociale zekerheid, terwijl men onder Lubbers II meer dan de helft van het ombuigingstotaal wil trachten te behalen op de rijksbegroting in enge zin. Gelet op de gangbare opvatting dat ambtenaren bij voorkeur niet in eigen "werkgelegenheidsvlees" (behoeven te) snijden lijkt hier wat de realisatie betreft enig sceptisme wel op zijn plaats, dit ondanks de uitgesproken intentie om de ombuigingen over de departementen te verdelen overeenkomstig de zoeklichtmethode in plaats van via de tot dusver zo populaire kaasschaafmethode.

Tabel 1. Ombuigingen op de collectieve uitgaven^a

	RB		AV		SZ		V	
	V ^b	R ^c	V	R	V	R	V	R
Periode '77-'82								
MN' 79 (Bestek'81)	4,4	...	2,2	...	2,4	2,2	2,1	0,8
Operatie '80	2,1	...	0,3	...	0,9	0,4	0,1	0,0
Operatie '81	0,8	...	0,7	...	0,9	0,5	0,1	0,1
Operatie '82	2,1	...	2,6	...	3,7	1,6	0,8	0,8
MN '81	1,6	...	0,8	...	0,8	0,6	0,4	0,3
MN '82	1,1	...	1,3	...	1,9	0,2	0,6	0,4
Totaal	12,1	...	7,9	...	10,6	5,5	4,1	2,4
Periode '83-'86								
MN '83	0,3	0,2	3,1	2,3	4,2	2,8	0,5	0,5
Reg.ak. Lubbers I	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	3,0	3,0
Comp. tegenv.	3,8	3,8	1,9	1,9	1,0	1,0	0,2	0,2
Totaal	10,1	10,0	11,0	10,2	11,2	9,8	3,7	3,7
Periode '87-'90								
Reg.ak. Lubbers II	6,6	...	2,3	...	1,8	...	1,2	...
MN '88	3,7	...	0,3	...	0,1	...	0,1	...
Herijk. reg.ak.	1,8	...	0,2	...	1,4	...	0,0	...
Totaal	12,1	...	2,8	...	3,3	...	1,3	...

a In miljarden guldens

b Voornemens

c Realisaties

Bronnen: zie tabel 2

Tabel 2. Totalen aan voorgenomen ombuigingen op de collectieve uitgaven^a

	RB	AV	SZ	V	
Periode '77-'82	12,1	7,9	10,6	4,1	34,7
Periode '83-'86	10,1	11,0	11,2	3,7	36,0
Periode '87-'90	12,1	2,8	3,3	1,3	19,5
Periode '77-'90	34,3	21,7	25,1	9,1	90,2

a In miljarden guldens

Bronnen:

- * Nota over het te voeren beleid ter zake van de collectieve voorzieningen en de werkgelegenheid, Tweede Kamer, zitting 1975-1976, 13 951, nrs. 1-3
- * Hoofdlijnen van het financiële en sociaal-economische beleid voor de middellange termijn (Bestek '81), Tweede Kamer, zitting 1977-1978, 15 081, nrs. 1-2
- * De ombuigingen op de begroting 1980 (ombuigingen 1980), Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 16 193, nrs. 1-2
- * Aanpassingen in de collectieve sector in 1981, Tweede Kamer, zitting 1980-1981, 16 714, nrs. 1-2
- * Voorjaarsnota 1982, Tweede Kamer, zitting 1981-1982, 17 351, nr. 10
- * Studiegroep Begrotingsruimte, Beheersbaarheid van de collectieve uitgaven, 1983
- * Financieel-Sociaal-Economisch Beleid 1988-1990, Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 20 492, nr. 1
- * Miljoenennota's 1979 tot en met 1988
- * Interne notities van het Ministerie van Financiën

Par.4 Bezuinigingen gekwantificeerd

In onderstaande tabel 3 zijn de bezuinigingen op de collectieve uitgaven weergegeven in absolute zin (miljarden guldens) en in relatieve zin (procentpunten van het nominale netto nationale inkomen) voor de eerste twee onderscheiden subperioden en de eerste twee jaar van de derde subperiode (alsmede voor de periode 1977-1988). Daarbij is zowel een uitsplitsing gemaakt naar de drie subsectoren rijk, overige publiekrechtelijke lichamen en sociale verzekeringsfondsen als naar een aantal economische categorieën. De cijfers zijn verkregen door het uitgavenniveau aan het begin van de subperiode te verminderen met het betreffende eindniveau. De consequentie daarvan is dat een bezuiniging positief is gedefinieerd en een minteken in de tabel duidt op een stijging van de collectieve uitgaven.

Uit de tabel volgt dat er over de gehele periode bezien volstrekt geen sprake is geweest van bezuinigingen op de collectieve uitgaven, noch in absolute zin noch in relatieve zin. Gedurende de kabinetten Van Agt I, II en III kan zelfs een explosieve stijging van de collectieve uitgaven worden waargenomen. Onder het kabinet Lubbers I neemt deze groei aanzienlijk af. In de eerste twee jaar van het kabinet Lubbers II treedt er, uitgaande van voorlopige cijfers, nagenoeg een stabilisatie op. Kijkt men naar de bezuinigingen in relatieve zin, dan vormt het kabinet Lubbers I een duidelijk breukpunt. Onder Van Agt I, II en III nemen de collectieve uitgaven in procentpunten van het netto nationaal inkomen zeer fors toe, onder Lubbers I is er sprake van bezuinigingen in relatieve zin. Deze ontwikkeling zet zich door in de beginjaren van het kabinet Lubbers II, zij het in minder sterke mate.

Richt men de aandacht op de afzonderlijke subsectoren dan valt op dat het rijk in de eerste subperiode het sterkst is gegroeid in relatieve zin, terwijl er op deze subsector in de tweede subperiode als enige niet is bezuinigd in relatieve zin. Voorts is het opmerkelijk dat de uitgaven van de sociale verzekeringsfondsen in de eerste jaren van de derde subperiode in relatieve zin stijgen.

Bij de beschouwing van de economische categorieën springt binnen de eigen bestedingen van de collectieve sector in het oog, dat op de lonen en sociale lasten tijdens de kabinetten Van Agt I, II en III reeds in lichte mate en gedurende het kabinet Lubbers I in forse mate is bezuinigd

in relatieve zin. Dat is uiteraard in hoofdzaak veroorzaakt door de kortingen op de salarissen van ambtenaren en trendvolgers die in deze twee subperiodes zijn doorgevoerd.

Daarnaast is het verloop van de netto investeringen interessant. In relatieve zin is daarop zowel onder de kabinetten Van Agt I, II en III als onder het kabinet Lubbers I bezuinigd. Sprekend zijn ook de absolute mutaties gedurende de eerste twee subperiodes. Tijdens de eerste subperiode kan nog maar een uiterst geringe absolute toename van de netto investeringen worden waargenomen. In de tweede subperiode wordt er op de netto investeringen als enige economische categorie in absolute zin bezuinigd. In het afgelopen decennium hebben de netto investeringen het dus in aanzienlijke mate moeten ontgelden. Er zij evenwel op gewezen dat bezuinigen door ons is gedefinieerd als een daling van het feitelijk uitgavenverloop ten opzichte van een vorige subperiode. Hieraan behoeven dus niet noodzakelijkerwijs ombuigingsmaatregelen ten grondslag te liggen. Niet door de overheid te beïnvloeden factoren kunnen er ook de oorzaak van zijn dat aan een bepaalde uitgavencategorie minder wordt uitgegeven.

De overdrachten aan gezinnen vertonen eenzelfde beeld als de uitgaven van de sociale verzekeringsfondsen. Dat vloeit voort uit het feit dat binnen de overdrachten aan gezinnen de uitgaven van de sociale verzekeringsfondsen domineren.

Bij de post diversen kan worden geconstateerd dat hierop zowel onder Van Agt als onder Lubbers I niet wordt bezuinigd in relatieve zin. Tijdens de eerste twee jaar van het kabinet Lubbers II wordt er op deze restcategorie wel bezuinigd in relatieve zin. Uit de tabel valt overigens niet op te maken door welke uitgavencategorie het verloop van de post diversen wordt bepaald. Onderliggende berekeningen geven aan dat alle mutaties in hoofdzaak worden beheerst door de overdrachten aan bedrijven.

Het totaal aan niet-rente-uitgaven verschaft inzicht in de budgettaire problematiek (het verdringingseffect van de rentelasten), die met name onder Lubbers I een rol van betekenis speelde. Om te komen tot de in de tabel vermelde relatieve bezuiniging op het totaal van de collectieve uitgaven, diende het kabinet Lubbers I namelijk één procentpunt meer te bezuinigen op de niet-rente-uitgaven. Opgemerkt zij nog dat dit verdringingseffect zich in de eerste twee jaar van het kabinet Lubbers II, als gevolg van de opgetreden rentedaling, niet zo sterk voordoet.

Tabel 4 is qua opzet gelijk aan tabel 3, met dien verstande dat in tabel 4 (gemiddelde) procentuele mutaties (per jaar) worden weergegeven. Deze cijfers bevestigen de resultaten van tabel 3, en behoeve derhalve geen verdere toelichting.

In de onderstaande tabel 5 zijn de reële bezuinigingen op de collectieve uitgaven weergegeven, wederom in absolute zin (miljarden guldens) en in relatieve zin (procentpunten van het reële netto nationale inkomen), gedurende de eerste twee subperioden (alsmede voor de periode 1977-1986). De collectieve uitgaven zijn onderverdeeld naar de bekende economische categorieën. De cijfers in tabel 5 geven mutaties aan in constante prijzen. Om te corrigeren voor de prijsontwikkeling zijn uiteraard de nominale bedragen gedefleerd met een bijpassend prijsindexcijfer met 1977 als basisjaar (vergelijk Bijlage B).

Doordat alle bedragen zijn uitgedrukt in het prijsniveau van 1977, zijn de mutaties die in tabel 5 zijn gepresenteerd van de twee onderscheiden subperioden goed vergelijkbaar. Kijkt men naar de reële absolute mutaties tijdens de kabinetten Van Agt, dan valt voor het totaal van de collectieve uitgaven een zeer forse reële stijging waar te nemen. Aan deze stijging leveren behoudens de netto investeringen alle economische categorieën een bijdrage. Bij de netto investeringen is sprake van een reële absolute bezuiniging.

Vervolgens kunnen de reële relatieve mutaties worden vergeleken. Voor het totaal van de collectieve uitgaven kan men gedurende de eerste twee subperioden wederom spreken van een zeer forse reële relatieve stijging, waaraan alle economische categorieën op de netto investeringen na hebben bijgedragen. Voorts kan worden geconstateerd dat onder Lubbers I op het totaal van de reële collectieve uitgaven in relatieve zin enigermate is bezuinigd.

De conclusies ten aanzien van de ontwikkeling van het totaal van de collectieve uitgaven zoals die uit tabel 3 volgen, worden door het corrigeren voor de prijsontwikkeling aldus niet gewijzigd.

Tabel 6 heeft dezelfde opzet als tabel 5, zij het dat in tabel 6 wederom (gemiddelde) procentuele mutaties (per jaar) worden weergegeven. Volstaan kan dan ook worden met de opmerking dat nu nog duidelijker naar voren komt

dat het bij de bezuinigingen op de netto investeringen gaat om een ingrijpende ontwikkeling. Tijdens de eerste twee subperioden dalen de netto investeringen immers met respectievelijk 20 en 22%.

Tabel 3. Bezuinigingen op de collectieve uitgaven^a

	'77-'82		'83-'86		'87-'88		'77-'88	
	abs. ^b	rel. ^c	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.
A. Indeling naar sectoren								
1. Rijk	-29,8	- 5,5	-16,6	-1,4	0,6	0,5	- 45,8	-6,4
2. OPL	-23,2	- 1,9	- 2,8	2,6	3,1	1,1	- 22,9	1,8
3. SV	-29,8	- 3,9	- 4,3	2,5	-3,8	-0,6	- 37,9	-2,0
4. Collectieve sector ^d	-82,9	-11,2	-23,7	3,6	-0,1	1,1	-106,7	-6,5
B. Indeling naar econ. cat.								
1. Lonen en sociale lasten	-10,6	0,2	- 0,3	1,9	-0,5	0,1	- 11,4	2,2
2. Netto materiële consumptie	- 6,5	- 0,8	- 2,8	0,1	0,4	0,2	- 8,9	-0,5
3. Netto investeringen	- 0,8	0,5	1,4	0,7	-0,2	0,0	0,4	1,2
4. Totaal eigen bestedingen	-18,1	- 0,2	- 1,8	2,7	-0,1	0,3	- 20,0	2,8
5. Overdrachten gezinnen	-39,7	- 5,6	- 9,6	2,1	-3,3	-0,3	- 52,6	-3,8
6. Diversen ^e	-14,0	- 2,9	- 5,8	-0,3	4,9	1,4	- 14,9	-1,8
7. Totaal niet-rente-uitgaven	-71,6	- 8,6	-17,1	4,5	1,3	1,4	- 87,4	-2,7
8. Rente op overheidsschuld	-10,5	- 2,4	- 7,0	-1,0	-1,7	-0,3	- 19,2	-3,7
9. Totaal collectieve uitgaven ^d	-82,8	-11,2	-23,8	3,6	-0,2	1,1	-106,8	-6,5

a Door afrondingen (op één cijfer achter de komma) stemmen de totalen niet altijd exact overeen met elkaar en met de som der delen

b In miljarden guldens

c In procentpunten van het nominale netto nationale inkomen tegen marktprijzen

d Exclusief debudgetteringen

e Overdrachten bedrijven, overdrachten buitenland, prijsverlagende subsidies en netto kredieten

* Bron: gebaseerd op tabel 17.1 en 17.2 van de Miljoenennota 1988 (zie Bijlage A)

Tabel 4. Bezuinigingen op de collectieve uitgaven^a

	'77-'82		'83-'86		'87-'88		'77-'88	
	% M ^b	% MG ^c	% M	% MG	% M	% MG	% M	% MG
A. Indeling naar sectoren								
1. Rijk	80,1	12,5	24,8	5,7	- 0,7	-0,4	123,1	7,6
2. OPL	43,1	7,4	3,6	0,9	- 3,9	-2,0	42,6	3,3
3. SV	55,4	9,2	5,1	1,3	4,3	2,1	70,4	5,0
4. Collectieve sector ^d	57,3	9,5	10,4	2,5	0,0	0,0	73,7	5,2
B. Indeling naar econ. cat.								
1. Lonen en sociale lasten	29,7	5,3	0,6	0,2	1,1	0,5	31,9	2,6
2. Netto materiële consumptie	52,8	8,9	14,9	3,5	- 1,9	-0,9	72,4	5,1
3. Netto investeringen	10,7	2,0	-16,9	-4,5	2,9	1,4	- 5,3	- 0,5
4. Totaal eigen bestedingen	32,7	5,8	2,5	0,6	0,1	0,1	36,2	2,8
5. Overdrachten gezinnen	59,2	9,7	9,0	2,2	2,8	1,4	78,4	5,4
6. Diversen ^e	99,3	14,8	20,6	4,8	-14,5	-7,5	105,7	6,8
7. Totaal niet-rente-uitgaven	52,4	8,8	8,2	2,0	- 0,6	-0,3	63,9	4,6
8. Rente op overheidsschuld	126,5	17,8	37,2	8,2	6,6	3,2	231,3	11,5
9. Totaal collectieve uitgaven ^d	57,2	9,5	10,5	2,5	0,1	0,0	73,8	5,2

a Door afrondingen (op één cijfer achter de komma) stemmen de totalen niet altijd exact overeen met elkaar en met de som der delen

b Procentuele mutaties

c Gemiddelde procentuele mutatie per jaar

d Exclusief debudgettering

e Overdrachten bedrijven, overdrachten buitenland, prijsverlagende subsidies en netto kredieten

* Bron: zie tabel 3

Tabel 5. Reële bezuinigingen op de collectieve uitgaven^a

	'77-'82		'83-'86		'77-'86	
	abs. ^b	rel. ^c	abs.	rel.	abs.	rel.
1. Lonen en sociale lasten	- 2,6	- 1,0	- 0,2	1,6	- 2,8	0,6
2. Netto materiële consumptie	- 1,7	- 0,6	- 1,5	0,0	- 3,2	- 0,6
3. Netto investeringen	1,5	0,6	1,3	0,7	2,8	1,3
4. Totaal eigen bestedingen	- 2,8	- 1,0	- 0,4	2,3	- 3,2	1,3
5. Overdrachten gezinnen	-14,4	- 8,3	- 4,1	1,1	-18,5	- 7,2
6. Diversen ^d	- 7,4	- 2,9	- 3,4	-0,3	-10,8	- 3,2
7. Totaal niet-rente-uitgaven	-24,6	-12,2	- 7,9	3,1	-32,5	- 9,1
8. Rente op overheidsschuld	- 6,1	- 2,4	- 4,6	-1,0	-10,7	- 3,4
9. Totaal collectieve uitgaven ^e	-30,7	-14,6	-12,5	2,1	-43,2	-12,5

a Categorieën 1,2,3,5,6 en 8 zijn gedefleerd met bijpassende prijsindexcijfers; de cijfers voor categorieën 4,7 en 9 zijn verkregen door sommatie van de overige categorieën

b In miljarden guldens (constante prijzen; 1977 = 100)

c In procentpunten van het reële netto nationale inkomen tegen marktprijzen

d Overdrachten bedrijven, overdrachten buitenland, prijsverlagende subsidies en netto kredieten

e Exclusief debudgetteringen

* Bron: gebaseerd op tabel 17.2 van de Miljoenennota 1988 (zie Bijlage A); voor de gehanteerde indexcijfers zie Bijlage B

Tabel 6. Reële bezuinigingen op de collectieve uitgaven^a

	'77-'82		'83-'86		'77-'86	
	% M ^b	% MG ^c	% M	% MG	% M	% MG
1. Lonen en sociale lasten	7,3	1,4	0,5	0,1	7,8	0,7
2. Netto materiële consumptie	13,8	2,6	10,7	2,6	26,0	2,1
3. Netto investeringen	-20,0	- 4,4	-21,7	-5,9	- 37,3	-4,2
4. Totaal eigen bestedingen	5,0	1,0	0,7	0,2	5,7	0,5
5. Overdrachten gezinnen	21,5	4,0	5,0	1,2	27,6	2,2
6. Diversen ^d	52,5	8,8	15,8	3,7	76,6	5,3
7. Totaal niet-rente-uitgaven	18,0	3,4	4,9	1,2	23,8	2,0
8. Rente op overheidsschuld	73,5	11,7	31,9	7,2	128,9	7,8
9. Totaal collectieve uitgaven ^e	21,2	3,9	7,1	1,7	29,8	2,4

a Afgerond op één cijfer achter de komma; 1977 = 100

b Procentuele mutaties

c Gemiddelde procentuele mutatie per jaar

d Overdrachten bedrijven, overdrachten buitenland, prijsverlagende subsidies en netto kredieten

e Exclusief debudgetteringen

* Bron: zie tabel 5

Par. 5 Conclusies

Het is van belang de begrippen ombuigen (minder uitgeven ten opzichte van de meerjarenramingen) en bezuinigen (minder uitgeven ten opzichte van de vorige subperiode) duidelijk van elkaar te onderscheiden. Kwantificering van beide begrippen levert namelijk uiteenlopende inzichten op.

Bij het in beeld brengen van de ombuigingen blijkt dat de kabinetten Van Agt I, II en III, Lubbers I en Lubbers II zich hebben voorgenomen om respectievelijk 35, 36 en 20 miljard om te buigen. Voor wat betreft de realisaties valt het op dat deze onder Van Agt maar ten dele zijn doorgevoerd, terwijl onder Lubbers I nagenoeg alle ombuigingsvoorstellen zijn geëffectueerd.

Opvallend is verder dat het kabinet Lubbers II voornemens is om het merendeel van de ombuigingen te verhalen op de rijksbegroting in enge zin.

De cijfers ten aanzien van de bezuinigingen laten zien dat er in de beschouwde periode geen sprake is van bezuinigen op het totaal van de collectieve uitgaven, noch in absolute zin noch in relatieve zin. Kijkt men naar de bezuinigingen in relatieve zin, dan vormt het kabinet Lubbers I een breukpunt. Onder de kabinetten Van Agt I, II en III was er nog sprake van een forse toename van de collectieve uitgaven in procentpunten van het netto nationale inkomen. Onder Lubbers I is er bezuinigd in relatieve zin. Deze ontwikkeling wordt voortgezet, zij het in mindere mate, in de beginjaren van Lubbers II. Corrigeert men voor de prijsontwikkeling dan kan in de eerste twee subperioden voor het totaal van de reële collectieve uitgaven eenzelfde ontwikkeling worden waargenomen.

Voor wat betreft de afzonderlijke subsectoren is het opmerkelijk dat op het rijk onder Lubbers I in tegenstelling tot op de overige publiekrechtelijke lichamen en op de sociale verzekeringsfondsen niet is bezuinigd in relatieve zin.

Ten aanzien van de economische categorieën valt vooral op dat in de eerste twee subperioden tegenover een aanzienlijke reële procentuele daling van de netto investeringen een forse reële procentuele toename staat van de post diversen (met name overdrachten aan bedrijven) en van de rente op overheidsschuld.

Bijlage A

Tabel 3 tot en met 6 zijn gebaseerd op onderstaande tabellen uit de Miljoenennota 1988.

Tabel 17.1. Uitgaven van de collectieve sector exclusief debudgetteringen naar bestedende overheidsorganen[†] (bedragen in miljarden gulden)

Jaar	Nationaal inkomen (netto marktprijzen)	Rijk		Overige publiek-rechtelijke lichamen		Sociale verzekeringen		Gehele ³ collectieve sektor	
		Bedrag	In % van het N.I.	Bedrag	In % van het N.I.	Bedrag	In % van het N.I.	Bedrag	In % van het N.I.
1955	27,3	5,1	18,6	3,7	13,6	1,4	5,3	10,2	37,4
1960	38,4	5,2	13,5	6,2	16,1	3,5	9,1	14,8	38,6
1965 ²	62,5	8,2	13,1	11,8	18,9	8,2	13,1	28,2	45,1
1970 ²	111,5	15,2	13,6	20,6	18,5	17,5	15,7	53,3	47,8
1971	125,1	17,6	14,1	24,1	19,3	21,0	16,8	62,7	50,2
1972	141,7	18,8	13,3	27,9	19,7	24,9	17,6	71,6	50,5
1973	162,6	20,4	12,5	32,0	19,7	29,0	17,8	81,4	50,0
1974	184,2	24,1	13,1	37,0	20,1	34,8	18,9	95,9	52,1
1975	199,9	29,6	14,8	43,9	22,0	41,7	20,9	115,2	57,6
1976	229,6	34,1	14,9	50,5	22,0	47,7	20,8	132,3	57,6
1977	251,2	37,2	14,8	53,8	21,4	53,8	21,4	144,7	57,6
1978	269,7	41,8	15,5	56,7	21,0	60,7	22,5	159,3	59,1
1979	285,9	47,7	16,7	60,6	21,2	67,0	23,4	175,3	61,3
1980	303,6	55,8	18,4	66,2	21,8	73,4	24,2	195,4	64,4
1981	316,3	61,2	19,4	72,6	22,9	78,4	24,8	212,2	67,1
1982	330,6	67,0	20,3	77,0	23,3	83,6	25,3	227,6	68,8
1983	342,4	72,8	21,2	80,4	23,5	84,5	24,7	237,6	69,4
1984	358,6	77,5	21,6	82,0	22,9	84,8	23,7	244,3	68,1
1985	375,3	78,9	21,0	82,9	22,1	86,5	23,0	248,2	66,1
1986	385,5	83,6	21,7	79,8	20,7	87,9	22,8	251,3	65,2
1987	387,2	83,8	21,6	80,0	20,7	89,8	23,2	253,3	65,5
1988	392,3	83,0	21,2	76,6	19,6	91,7	23,4	251,4	64,1

Tabel 17.1. vervolg

- 1 Ontleend aan CBS- en CPB- cijfers. Door individuele afrondingen hoeven de onderdelen niet op te tellen tot het totaal
- 2 Vanaf 1969 zijn de Nationale Rekeningen gereviseerd door het CBS
- 3 Excl. debudgetteringen; zie hiervoor bijlage 17.2

De collectieve uitgaven bestaan uit de uitgaven van het Rijk, van de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) en de sociale fondsen. De optelling (consolidatie) van deze uitgaven in de tabel is afkomstig van het CPB. Voor wat betreft de realisatiejaren heeft het CPB hierbij geput uit de Nationale Rekeningen van het CBS.

De in tabel 17.1 en 17.2 opgenomen cijfers zijn niet te herleiden tot cijfers uit de rijksbegroting, die overal elders in de Miljoenennota gepresenteerd worden. Dit is een gevolg van definitie- en indelingsverschillen. Met name is van belang dat de indeling van het CPB naar bestedende overheidsorganen is. Bovendien registreert het CBS op transactiebasis en niet op kasbasis, zoals elders in de Miljoenennota gebeurt.

Tabel 17.2. De uitgaven van de collectieve sector inclusief debudgetteringingen naar economische categorieën¹ (in procenten van het nationale inkomen)

Jaar	Lonen en sociale lasten	Netto materiële consumptie ²	Netto investeringen	Totaal eigen bestedingen	Overdr. gezinnen	Overdr. bedrijven	Overdr. buitenland ³
1955	9,2	6,4	3,2	18,7	8,0	3,8	0,6
1960	9,8	4,9	3,7	18,4	11,2	1,6	0,3
1965	11,9	4,9	4,4	21,2	15,5	1,1	0,3
1970 ⁶	12,0	4,7	4,4	21,1	18,5	1,0	0,2
1971	12,6	4,9	4,6	22,1	19,8	1,0	0,2
1972	12,8	4,4	4,0	21,2	20,9	0,9	0,3
1973	12,8	4,1	3,4	20,3	21,4	1,0	0,0
1974	13,3	4,3	3,3	20,9	22,8	1,0	0,3
1975	14,3	4,8	3,5	22,7	25,8	1,2	0,8
1976	14,1	4,8	3,4	22,3	26,2	1,0	0,5
1977	14,2	4,9	3,0	22,0	26,7	0,9	0,6
1978	14,4	5,1	2,8	22,3	27,7	1,1	0,7
1979	14,6	5,4	2,7	22,7	28,5	1,7	0,5
1980	14,4	5,4	2,8	22,7	29,3	2,6	0,9
1981	14,1	5,7	2,7	22,5	30,7	2,9	1,0
1982	14,0	5,7	2,5	22,2	32,3	2,8	1,0
1983	13,6	5,8	2,3	21,8	32,9	2,7	0,9
1984	12,8	5,6	2,4	20,9	31,6	2,9	1,0
1985	12,4	5,6	2,1	20,1	30,6	2,9	1,1
1986	12,1	5,6	1,8	19,5	30,2	3,4	1,1
1987	12,3	5,4	1,8	19,5	30,8	2,7	1,2
1988	12,0	5,4	1,8	19,2	30,5	2,0	1,2

Tabel 17.2. vervolg

Jaar	Rente op overheids-schuld	Prijsverlagende subsidies ⁴	Netto kredieten ⁵	Totaal excl. debudgetteringen	Debudgetteringen Rijk	Totaal incl. debudgetteringen
1955	2,6	1,0	2,9	37,4	0,0	37,4
1960	3,0	1,4	2,8	38,6	0,0	38,6
1965	2,6	0,8	3,6	45,1	0,0	45,1
1970 ⁶	3,2	1,4	2,5	47,8	0,0	47,8
1971	3,2	1,0	3,0	50,2	0,0	50,2
1972	3,0	1,2	2,9	50,5	0,0	50,5
1973	3,0	1,7	2,6	50,0	0,0	50,0
1974	3,2	1,8	2,0	52,1	0,1	52,2
1975	3,4	1,7	2,1	57,6	0,1	57,7
1976	3,3	2,2	2,2	57,6	0,1	57,7
1977	3,3	2,2	1,9	57,6	0,2	57,8
1978	3,4	2,4	1,5	59,1	0,4	59,5
1979	3,6	2,8	1,6	61,3	0,3	61,6
1980	4,1	2,7	2,2	64,4	0,6	64,9
1981	4,9	2,5	2,5	67,1	1,0	68,1
1982	5,7	2,8	1,9	68,8	1,4	70,2
1983	6,3	3,1	1,8	69,4	1,2	70,6
1984	6,6	3,3	1,8	68,1	0,5	68,6
1985	6,9	3,4	1,2	66,1	0,3	66,4
1986	6,7	3,3	1,0	65,2	0,3	65,5
1987	6,8	3,8	0,8	65,5	0,3	65,8
1988	7,0	3,9	0,3	64,1	0,4	64,5

1. Ontleend aan CBS- en CPB-cijfers. Door individuele afrondingen hoeven de onderdelen niet op te tellen tot het totaal.
2. Inclusief afschrijvingen.
3. Exclusief afdrachten aan de EG. Deze afdrachten worden niet meegeteld, omdat de betalingen van de EG, die via de overheid naar de Nederlandse boeren gesluisd worden, al meegeteld worden als een collectieve uitgaaf, nl. onder de kolom prijsverlagende subsidies.
4. Deze kolom bevat het saldo van prijsverlagende subsidies en kostprijsverhogende heffingen.
5. Exclusief vervroegde aflossingen op woningwetleningen.
6. Vanaf 1969 zijn de Nationale Rekeningen gereviseerd door het CBS.

Bijlage B

In tabel 5 en 6 zijn verschillende economische categorieën gedefleerd met bijpassende prijsindexcijfers. Hierbij is 1977 als basisjaar genomen. Met welke prijsindexcijfers de verschillende economische categorieën zijn gedefleerd, wordt hieronder aangegeven.

Prijsindexcijfer van lonen en sociale lasten (econ. cat. 1):

'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86
100	107	113	116	120	121	120	120	120	121

Bron: CEP 1987, CPB

Prijsindexcijfer van de netto materiële consumptie (econ. cat. 2):

'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86
100	104	111	120	129	134	136	140	141	139

Bron: CEP 1987, CPB

Prijsindexcijfer van de netto investeringen (econ. cat. 3):

'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86
100	108	116	127	134	138	139	142	144	147

Bron: CEP 1987, CPB

De overdrachten aan gezinnen (econ. cat. 5) zijn gedefleerd met het prijsindexcijfer van lonen en sociale lasten.

Diversen (econ. cat. 6) en rente op overheidsschuld (econ. cat. 8) zijn gedefleerd met het prijsindexcijfer van het netto nationale inkomen tegen marktprijzen:

'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86
100	106	111	118	125	131	133	135	138	136

Bronnen: Statistisch zakboek 1981 en 1986, CBS
 Nationale Rekeningen 1980 en 1986, CBS

Het totaal aan eigen bestedingen, niet-rente-uitgaven en collectieve uitgaven (econ. cat. 3,7 en 9) zijn op een indirecte wijze gedefleerd. In tabel 6 en 7 zijn de bedragen voor deze totalen gevonden middels sommatie van de overige economische categorieën.

IN 1987 REEDS VERSCHENEN

- 242 Gerard van den Berg
Nonstationarity in job search theory
- 243 Annie Cuyt, Brigitte Verdonk
Block-tridiagonal linear systems and branched continued fractions
- 244 J.C. de Vos, W. Vervaat
Local Times of Bernoulli Walk
- 245 Arie Kapteyn, Peter Kooreman, Rob Willemse
Some methodological issues in the implementation
of subjective poverty definitions
- 246 J.P.C. Kleijnen, J. Kriens, M.C.H.M. Lafleur, J.H.F. Pardoel
Sampling for Quality Inspection and Correction: AOQL Performance
Criteria
- 247 D.B.J. Schouten
Algemene theorie van de internationale conjuncturele en structurele
afhankelijkheden
- 248 F.C. Bussemaker, W.H. Haemers, J.J. Seidel, E. Spence
On (v,k,λ) graphs and designs with trivial automorphism group
- 249 Peter M. Kort
The Influence of a Stochastic Environment on the Firm's Optimal Dynamic
Investment Policy
- 250 R.H.J.M. Gradus
Preliminary version
The reaction of the firm on governmental policy: a game-theoretical
approach
- 251 J.G. de Gooijer, R.M.J. Heuts
Higher order moments of bilinear time series processes with symmetrically
distributed errors
- 252 P.H. Stevers, P.A.M. Versteijne
Evaluatie van marketing-activiteiten
- 253 H.P.A. Mulders, A.J. van Reeken
DATAAL - een hulpmiddel voor onderhoud van gegevensverzamelingen
- 254 P. Kooreman, A. Kapteyn
On the identifiability of household production functions with joint
products: A comment
- 255 B. van Riel
Was er een profit-squeeze in de Nederlandse industrie?
- 256 R.P. Gilles
Economies with coalitional structures and core-like equilibrium concepts

- 257 P.H.M. Ruys, G. van der Laan
Computation of an industrial equilibrium
- 258 W.H. Haemers, A.E. Brouwer
Association schemes
- 259 G.J.M. van den Boom
Some modifications and applications of Rubinstein's perfect equilibrium model of bargaining
- 260 A.W.A. Boot, A.V. Thakor, G.F. Udell
Competition, Risk Neutrality and Loan Commitments
- 261 A.W.A. Boot, A.V. Thakor, G.F. Udell
Collateral and Borrower Risk
- 262 A. Kapteyn, I. Woittiez
Preference Interdependence and Habit Formation in Family Labor Supply
- 263 B. Bettonvil
A formal description of discrete event dynamic systems including perturbation analysis
- 264 Sylvester C.W. Eijffinger
A monthly model for the monetary policy in the Netherlands
- 265 F. van der Ploeg, A.J. de Zeeuw
Conflict over arms accumulation in market and command economies
- 266 F. van der Ploeg, A.J. de Zeeuw
Perfect equilibrium in a model of competitive arms accumulation
- 267 Aart de Zeeuw
Inflation and reputation: comment
- 268 A.J. de Zeeuw, F. van der Ploeg
Difference games and policy evaluation: a conceptual framework
- 269 Frederick van der Ploeg
Rationing in open economy and dynamic macroeconomics: a survey
- 270 G. van der Laan and A.J.J. Talman
Computing economic equilibria by variable dimension algorithms: state of the art
- 271 C.A.J.M. Dirven and A.J.J. Talman
A simplicial algorithm for finding equilibria in economies with linear production technologies
- 272 Th.E. Nijman and F.C. Palm
Consistent estimation of regression models with incompletely observed exogenous variables
- 273 Th.E. Nijman and F.C. Palm
Predictive accuracy gain from disaggregate sampling in arima - models

- 274 Raymond H.J.M. Gradus
The net present value of governmental policy: a possible way to find the Stackelberg solutions
- 275 Jack P.C. Kleijnen
A DSS for production planning: a case study including simulation and optimization
- 276 A.M.H. Gerards
A short proof of Tutte's characterization of totally unimodular matrices
- 277 Th. van de Klundert and F. van der Ploeg
Wage rigidity and capital mobility in an optimizing model of a small open economy
- 278 Peter M. Kort
The net present value in dynamic models of the firm
- 279 Th. van de Klundert
A Macroeconomic Two-Country Model with Price-Discriminating Monopolists
- 280 Arnoud Boot and Anjan V. Thakor
Dynamic equilibrium in a competitive credit market: intertemporal contracting as insurance against rationing
- 281 Arnoud Boot and Anjan V. Thakor
Appendix: "Dynamic equilibrium in a competitive credit market: intertemporal contracting as insurance against rationing"
- 282 Arnoud Boot, Anjan V. Thakor and Gregory F. Udell
Credible commitments, contract enforcement problems and banks: intermediation as credibility assurance
- 283 Eduard Ponds
Wage bargaining and business cycles a Goodwin-Nash model
- 284 Prof.Dr. hab. Stefan Mynarski
The mechanism of restoring equilibrium and stability in polish market
- 285 P. Meulendijks
An exercise in welfare economics (II)
- 286 S. Jørgensen, P.M. Kort, G.J.C.Th. van Schijndel
Optimal investment, financing and dividends: a Stackelberg differential game
- 287 E. Nijssen, W. Reijnders
Privatisering en commercialisering; een oriëntatie ten aanzien van verzelfstandiging
- 288 C.B. Mulder
Inefficiency of automatically linking unemployment benefits to private sector wage rates

- 289 M.H.C. Paardekooper
A Quadratically convergent parallel Jacobi process for almost diagonal matrices with distinct eigenvalues
- 290 Pieter H.M. Ruys
Industries with private and public enterprises
- 291 J.J.A. Moors & J.C. van Houwelingen
Estimation of linear models with inequality restrictions
- 292 Arthur van Soest, Peter Kooreman
Vakantiebestemming en -bestedingen
- 293 Rob Alessie, Raymond Gradus, Bertrand Melenberg
The problem of not observing small expenditures in a consumer expenditure survey
- 294 F. Boekema, L. Oerlemans, A.J. Hendriks
Kansrijkheid en economische potentie: Top-down en bottom-up analyses
- 295 Rob Alessie, Bertrand Melenberg, Guglielmo Weber
Consumption, Leisure and Earnings-Related Liquidity Constraints: A Note
- 296 Arthur van Soest, Peter Kooreman
Estimation of the indirect translog demand system with binding non-negativity constraints

IN 1988 REEDS VERSCHENEN

- 297 Bert Bettonvil
Factor screening by sequential bifurcation
- 298 Robert P. Gilles
On perfect competition in an economy with a coalitional structure
- 299 Willem Selen, Ruud M. Heuts
Capacitated Lot-Size Production Planning in Process Industry
- 300 J. Kriens, J.Th. van Lieshout
Notes on the Markowitz portfolio selection method
- 301 Bert Bettonvil, Jack P.C. Kleijnen
Measurement scales and resolution IV designs: a note
- 302 Theo Nijman, Marno Verbeek
Estimation of time dependent parameters in linear models using cross sections, panels or both
- 303 Raymond H.J.M. Gradus
A differential game between government and firms: a non-cooperative approach
- 304 Leo W.G. Strijbosch, Ronald J.M.M. Does
Comparison of bias-reducing methods for estimating the parameter in dilution series
- 305 Drs. W.J. Reijnders, Drs. W.F. Verstappen
Strategische bespiegelingen betreffende het Nederlandse kwaliteitsconcept
- 306 J.P.C. Kleijnen, J. Kriens, H. Timmermans and H. Van den Wildenberg
Regression sampling in statistical auditing
- 307 Isolde Woittiez, Arie Kapteyn
A Model of Job Choice, Labour Supply and Wages
- 308 Jack P.C. Kleijnen
Simulation and optimization in production planning: A case study
- 309 Robert P. Gilles and Pieter H.M. Ruys
Relational constraints in coalition formation
- 310 Drs. H. Leo Theuns
Determinanten van de vraag naar vakantiereizen: een verkenning van materiële en immateriële factoren
- 311 Peter M. Kort
Dynamic Firm Behaviour within an Uncertain Environment
- 312 J.P.C. Blanc
A numerical approach to cyclic-service queueing models

- 313 Drs. N.J. de Beer, Drs. A.M. van Nunen, Drs. M.O. Nijkamp
Does Morkmon Matter?
- 314 Th. van de Klundert
Wage differentials and employment in a two-sector model with a dual
labour market
- 315 Aart de Zeeuw, Fons Groot, Cees Withagen
On Credible Optimal Tax Rate Policies
- 316 Christian B. Mulder
Wage moderating effects of corporatism
Decentralized versus centralized wage setting in a union, firm,
government context
- 317 Jörg Glombowski, Michael Krüger
A short-period Goodwin growth cycle
- 318 Theo Nijman, Marno Verbeek, Arthur van Soest
The optimal design of rotating panels in a simple analysis of
variance model
- 319 Drs. S.V. Hannema, Drs. P.A.M. Versteijne
De toepassing en toekomst van public private partnership's bij de
grote en middelgrote Nederlandse gemeenten
- 320 Th. van de Klundert
Wage Rigidity, Capital Accumulation and Unemployment in a Small Open
Economy
- 321 M.H.C. Paardekooper
An upper and a lower bound for the distance of a manifold to a nearby
point
- 322 Th. ten Raa, F. van der Ploeg
A statistical approach to the problem of negatives in input-output
analysis
- 323 P. Kooreman
Household Labor Force Participation as a Cooperative Game; an Empiri-
cal Model
- 324 A.B.T.M. van Schaik
Persistent Unemployment and Long Run Growth
- 325 Dr. F.W.M. Boekema, Drs. L.A.G. Oerlemans
De lokale produktiestructuur doorgelicht.
Bedrijfstakverkenningen ten behoeve van regionaal-economisch onder-
zoek
- 326 J.P.C. Kleijnen, J. Kriens, M.C.H.M. Lafleur, J.H.F. Pardoel
Sampling for quality inspection and correction: AOQL performance
criteria

- 327 Theo E. Nijman, Mark F.J. Steel
Exclusion restrictions in instrumental variables equations
- 328 B.B. van der Genugten
Estimation in linear regression under the presence of heteroskedasticity of a completely unknown form
- 329 Raymond H.J.M. Gradus
The employment policy of government: to create jobs or to let them create?
- 330 Hans Kremers, Dolf Talman
Solving the nonlinear complementarity problem with lower and upper bounds
- 331 Antoon van den Elzen
Interpretation and generalization of the Lemke-Howson algorithm
- 332 Jack P.C. Kleijnen
Analyzing simulation experiments with common random numbers, part II: Rao's approach
- 333 Jacek Osiewalski
Posterior and Predictive Densities for Nonlinear Regression. A Partly Linear Model Case
- 334 A.H. van den Elzen, A.J.J. Talman
A procedure for finding Nash equilibria in bi-matrix games
- 335 Arthur van Soest
Minimum wage rates and unemployment in The Netherlands
- 336 Arthur van Soest, Peter Kooreman, Arie Kapteyn
Coherent specification of demand systems with corner solutions and endogenous regimes
- 337 Dr. F.W.M. Boekema, Drs. L.A.G. Oerlemans
De lokale produktiestructuur doorgelicht II. Bedrijfstakverkenningen ten behoeve van regionaal-economisch onderzoek. De zeescheepsnieuw-
bouwindustrie
- 338 Gerard J. van den Berg
Search behaviour, transitions to nonparticipation and the duration of unemployment
- 339 W.J.H. Groenendaal and J.W.A. Vingerhoets
The new cocoa-agreement analysed

Bibliotheek K. U. Brabant

17 000 01065977 0